

Hoe ging de politie om met de voorgenomen demonstratie van Kick Out Zwarte Piet in Staphorst op 19 november 2022?

Plan van aanpak

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	2
2. Doelstelling	3
3. Centrale vraag en deelvragen.....	3
4. Werkwijze	4
5. Afbakening	5
6. Communicatie.....	5
7. Samenhang met andere onderzoeken, strategische thema's en effect van toezicht.....	6

1. Inleiding

Op 19 november 2022 vindt de intocht van Sinterklaas plaats in Staphorst. De protestgroep 'Kick Out Zwarte Piet' (hierna: KOZP) geeft aan tijdens deze intocht te willen demonstreren. KOZP streeft naar de afschaffing van zwarte piet en voert hiervoor diverse campagnes om "een zichtbare verandering van de racistische figuur zwarte piet" te bewerkstelligen.

De demonstraties van KOZP roepen doorgaans tegenreacties op van anderen die zwarte piet als cultureel erfgoed beschouwen. Amnesty International besluit de demonstratie te monitoren.¹

Om de demonstratie in goede banen te leiden, stelt de politie een Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden (SGB0) samen. De SGB0 werkt onder het lokaal bevoegd gezag van de burgemeester en (of) de (hoofd)officier van justitie en leidt de inzet van de politie. Op de dag van de demonstratie wordt het risico op een tegenreactie hoog ingeschat, waarop de burgemeester besluit de demonstratie kort voor aanvang te verbieden. Dat blijkt echter te laat om ongeregelde heden te voorkomen. Zowel demonstranten van KOZP als waarnemers van Amnesty International worden fysiek belaagd door tegenstanders van de demonstratie.

Er ontstaat publiekelijk kritiek op de politie, omdat zij onvoldoende gedaan zou hebben om de groep KOZP-demonstranten en Amnesty-waarnemers te beschermen. Er wordt openlijk getwijfeld aan de neutraliteit van de politie. Het incident in Staphorst wordt breed uitgemeten in de media en over het politieoptreden worden Kamervragen aan de minister van Justitie en Veiligheid gesteld.² KOZP kondigt een jaar lang actie tegen zwarte piet aan.³ De inspectie Justitie en Veiligheid (hierna de Inspectie) vindt het belangrijk dat dit overal veilig en vreedzaam georganiseerd kan worden.

Op basis van artikel 9 van de Grondwet en de uitwerking hiervan in de Wet openbare manifestaties (Wom) heeft iedereen in Nederland het recht om te demonstreren. Dit is echter geen absoluut recht. Artikel 9, lid 2 van de Grondwet en de Wet openbare manifestaties bieden de burgemeester de bevoegdheid om een demonstratie te beperken en in het uiterste geval zelfs te verbieden, bijvoorbeeld ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. De burgemeester heeft een inspanningsverplichting om een demonstratie door te laten gaan, ook als de inhoud van de demonstratie aanleiding geeft tot vijandige reacties en tegendemonstraties. Pas als van tevoren wordt ingeschat dat wanordelijkheden niet kunnen worden voorkomen, kan de burgemeester overgaan tot een demonstratieverbod.

De politie begeleidt in opdracht van de burgemeester demonstraties om de veiligheid voor demonstranten en de omgeving te bewaken. Zij is zichtbaar aanwezig en in contact met de demonstranten. Het optreden van de politie is erop gericht om bij eventuele spanningen te de-escaleren.⁴

¹ Amnesty International wil het demonstratierecht beschermen en stuurt daartoe regelmatig onafhankelijke waarnemers naar demonstraties. Amnesty.nl

² Op 23 november 2022 worden Kamervragen gesteld aan de Minister van Justitie en Veiligheid. Op 12 januari 2023 geeft zij schriftelijk antwoord.

³ Actiejaar 7 november 2022 tot 5 december 2023 in het kader van 150 jaar afschaffing van de slavernij en bijna 100 jaar verzet tegen zwarte piet. Bron: website KOZP.

⁴ Politie.nl

Soms is de realiteit weerbarstig en maken toenemende maatschappelijke tegenstellingen het politieproces rondom demonstraties complex. Bij de intocht van Sinterklaas in Staphorst op 19 november 2022 besloot de burgemeester de demonstratie van KOZP kort voor aanvang te verbieden, omdat hij veronderstelde een veilige demonstratie niet (meer) te kunnen garanderen. Voor de Inspectie vormt dit vanuit haar toezicht op de taakuitvoering van de politie, een aanleiding om de kwaliteit van de voorbereiding op- en de handhaving door- de politie rondom deze demonstratie te bekijken.

De Inspectie wil opnieuw aandacht vestigen op de taakuitvoering van de politie bij demonstraties, waarbij een maatschappelijk gepolariseerde thematiek aanleiding vormt tot de demonstratie.⁵ Onderhavig onderzoek gaat in op de informatievoorziening, de besluitvorming en de daaropvolgende operationele keuzen die door de politie gemaakt zijn.

2. Doelstelling

Het doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in hoe de politie heeft gehandeld in aanloop naar de aangekondigde demonstratie van KOZP én na het verbod ervan door de burgemeester van Staphorst kort voor aanvang van de demonstratie. Met dit inzicht beoogt de Inspectie een bijdrage te leveren aan het bevorderen van de kwaliteit van handelen van de politie bij demonstraties.

3. Centrale vraag en deelvragen

In het onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoe heeft de politie gehandeld in aanloop naar de aangekondigde demonstratie van KOZP én na het verbod ervan door de burgemeester van Staphorst en welke besluiten lagen aan dit handelen ten grondslag?

Voor het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Welke taak heeft de politie bij de voorbereiding op een demonstratie en wat zijn haar bevoegdheden tijdens een demonstratie?
2. Welke informatie was er bij de politie voorafgaand aan de demonstratie van 19 november 2022 in Staphorst beschikbaar?
3. Welke informatie heeft geleid tot het verbod op de demonstratie door de burgemeester?
4. Welke operationele besluiten zijn door de politie voorafgaand aan de demonstratie genomen, mede in relatie tot faciliteren, beschermen en de-escaleren? Wat was het beoogde effect en wat was het daadwerkelijke effect?

⁵ In 2020 publiceerde de Inspectie haar rapport op "Demonstraties in coronatijd".

5. Welke informatie had de politie tot haar beschikking nadat de burgemeester besloot de demonstratie van KOZP te verbieden; welke informatie was voorhanden tijdens de (aanhoudende) ongeregelde heden?
6. Welke operationele besluiten zijn er vervolgens genomen, mede in relatie tot faciliteren, beschermen en de-escaleren? Wat was het beoogde effect en wat was het daadwerkelijke effect?

4. Werkwijze

Bij de politie worden in ieder geval de volgende documenten opgevraagd:

- Algemene beleidslijnen bij de voorbereiding op demonstraties;
- Informatieproducten en besluiten die de politie ter beschikking had voorafgaand aan de demonstratie in Staphorst en die zij heeft gebruikt in haar voorbereiding naar- en taakuitvoering gedurende haar inzet. Dit betreffen zowel producten die door de politie zelf zijn opgesteld als relevante documenten van de gemeente, lokale driehoek⁶, veiligheidsregio en partners;
- Informatieproducten en besluiten die de politie heeft gebruikt na het verbod op de demonstratie en de ongeregelde heden nadien;
- Evaluatiedocumenten van de eenheid Oost-Nederland aangaande de gehele politie-inzet⁷;
- Verslaglegging contactmomenten en gemaakte afspraken met vertegenwoordigers van KOZP en andere organisaties;
- Het (integrale) draaiboek van de politie-inzet;
- Verslaglegging politie ten aanzien van de politie-inzet.

Deelvraag 1 wordt beantwoord op basis van de algemene beleidslijnen bij de voorbereiding op demonstraties en de wet- en regelgeving.

De overige deelvragen worden beantwoord door een analyse van alle relevante documenten en informatie uit interviews. De interviews worden na analyse van de documenten voorbereid. Er wordt specifiek gekeken naar (de aanleiding tot) de operationele besluiten van de politie op drie momenten: in haar voorbereiding naar de demonstratie toe (1), het moment van de omslag, waarop de burgemeester besluit de demonstratie te verbieden (2) en de ongeregelde heden die na dat verbod zijn ontstaan (3). De inspectie wil ook weten of er vanuit de politie contact is geweest met vertegenwoordigers van KOZP, Amnesty International en eventuele andere organisaties, of er afspraken zijn gemaakt en zo ja, welke afspraken zijn gemaakt en wat het beoogde én daadwerkelijke effect was van deze afspraken.

De politie heeft een SGBO samengesteld en deze fungeert als een belangrijke informatiebron voor de lokale driehoek. Er zal in ieder geval gesproken worden met de Algemeen Commandant en de Hoofden Informatie, Ordehandhaving en Handhaving Netwerken. Het is de verantwoordelijkheid van de hoofden SGBO om beleidsdocumenten, bestuurlijke besluiten en alle informatie (steeds) te vertalen in een handelingskader.

⁶ O verleg tussen de burgemeester, officier van justitie en politiechef.

⁷ De eenheid Oost-Nederland heeft een interne SGBO-evaluatie uitgevoerd en leerpunten geformuleerd.

De gesprekken met de hoofden SGBO leiden tot interviews met in ieder geval vertegenwoordigers van de lokale driehoek en met vertegenwoordigers van KOZP, Amnesty International en politiemedewerkers die bij de voorgenomen demonstratie en latere ongeregelde heden aanwezig waren.

5. Afbakening

Het onderzoek van de Inspectie richt zich op de taakuitvoering van de politieorganisatie, zowel voorafgaand aan de demonstratie als nadat de burgemeester tot het besluit kwam de aangekondigde demonstratie van KOZP te verbieden en de wanordelijkheden toch aanhielden.

De Inspectie richt zich in haar onderzoek niet specifiek op het bestuurlijke proces. Wel is het zo dat de SGBO werkt onder lokaal bevoegd gezag en wordt het optreden van de politie in samenspraak bepaald in de lokale driehoek. De informatie(-uitwisseling) van en naar de lokale driehoek speelt een evidente rol in het SGBO-proces en de besluitvorming en daarmee ook in het onderzoek naar dit politieoptreden.

De gemeente Staphorst heeft advies-en onderzoeksbureau RadarAdvies opdracht gegeven om een onderzoek uit te voeren naar de gemeentelijke rol rond de KOZP demonstratie. Dit onderzoek richt zich op het bestuurlijke proces en de eventuele leerpunten die daaruit gehaald kunnen worden.

Het verloop van de voorgenomen demonstratie in Staphorst was aanleiding voor een stevig maatschappelijk debat, waarbij ook de neutraliteit van de politie in twijfel is getrokken. Het onderzoek gaat niet specifiek in op de neutraliteit van de politie in een zich polariserende samenleving, maar indien de onderzoeksbevindingen naar de taakuitvoering daar aanleiding toe geven, kan de Inspectie hier nader onderzoek naar doen. Het beleids- en handelingskader SGBO blijft echter leidend.

6. Communicatie

Bij aanvang van het onderzoek informeert de Inspectie de Nationale Politie over (het doel van) het onderzoek door toezending van het plan van aanpak en door publicatie ervan op de website van de Inspectie.

De te interviewen functionarissen krijgen voorafgaand aan het interview het interviewprotocol en het plan van aanpak toegestuurd. De interviewverslagen worden na het gesprek in het kader van wederhoor aan de geïnterviewden voorgelegd. Het conceptrapport wordt voorgelegd voor wederhoor aan de (eind)verantwoordelijken van de Nationale Politie.⁸

Na vaststelling van het rapport wordt het aangeboden aan de politie en betrokkenen bij het onderzoek en aan de minister van Justitie en Veiligheid. De Inspectie publiceert het rapport op haar website.

⁸ Protocol Inspectie Justitie en Veiligheid.

7. Samenhang met andere onderzoeken, strategische thema's en effect van toezicht

Er is samenhang met het onderzoek dat advies- en onderzoeksbureau RadarAdvies uitvoert in opdracht van de gemeente Staphorst.

Er is ook samenhang met het onderzoek "Demonstraties in coronatijd" uit september 2020. In dit onderzoek heeft de Inspectie onderzocht op welke wijze de politie heeft gehandeld in de aanloop naar en tijdens de demonstraties op 1,2 en 3 juni 2020 in respectievelijk Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. De bevindingen in dit onderzoek laten onder meer het belang zien van een goede verbinding met de organisatoren van de demonstraties en de demonstranten en een goed zicht op de maatschappelijke gevoeligheid rondom de thematiek van de demonstraties. De Inspectie hoopte hiermee een bijdrage te leveren aan de voorbereiding op en eventueel ingrijpen tijdens nieuwe demonstraties.

Het onderzoek *Demonstratie Kick Out Zwarte Piet*⁹ doet recht aan de strategische thema's zoals de Inspectie die bepaald heeft als dienend in haar toezicht op de politie. Het onderzoeksteam is zich bewust van het effect van toezicht: de uitkomsten dragen idealiter bij aan de professionalisering van de taakuitvoering binnen het maatschappelijk gevoelige optreden bij demonstraties in een zich polariserende samenleving.

De Inspectie overweegt in 2024 nogmaals een of twee demonstraties te onderzoeken en af te sluiten met een overkoepelend rapport over de diverse onderzoeken op het politieoptreden bij demonstraties heen.

⁹ Hoe ging de politie om met de voorgenomen demonstratie van Kick Out Zwarte Piet in Staphorst op 19 november 2022?

Inspectie Justitie en Veiligheid

*Toezicht, omdat rechtvaardigheid en veiligheid
niet vanzelfsprekend zijn.*

Dit is een uitgave van:

Inspectie Justitie en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Hoge Nieuwstraat 8 | 2514 EL Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH Den Haag
[Contactformulier](#) | www.inspectie-jenv.nl

april 2023

*Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.
Vermenigvuldigen van informatie uit deze publicatie is toegestaan,
mits deze uitgave als bron wordt vermeld.*